

Vandana Shiva in het Nederlands

Recensie van:

Recensie van: *De armoedige levensvisie van het rijke Westen*, Milieu- en Derde Wereldproblemen het resultaat van geestelijke monocultuur, Vandana Shiva e.a., Ten Have, Baarn, 1997.

Vandana Shiva, de Indiase milieu-activiste, is in Vlaanderen vooral bekend in Derde Wereld-kringen voor haar vlijmscherpe kritiek op het westerse denken, het functioneren van de 'vrije markt' en van het grootschalige, Westerse economische model. Volgens haar zijn de milieuproblemen in Noord en Zuid, de armoede in de Derde Wereld en de verschraling van het leven in al zijn facetten overal ter wereld, onoplosbaar als er niets verandert aan de Westerse kijk op het leven, en aan het door het Westen opgedrongen economische productie- en consumptiesysteem.

In *Staying Alive: Women, Ecology and Development* (Zed Books, London, 1988) vertelde zij over haar betrokkenheid bij tal van acties van vooral vrouwen, boeren en inheemse volkeren in de Derde Wereld, die de ergste slachtoffers zijn van het Westerse economische systeem. Bij deze groepen trof Shiva het felste verzet aan en de grootste inzet voor een andere economie, die de natuur geen geweld aandoet. In *Monocultures of the Mind – Perspectives on Biodiversity and Biotechnology* (Zed Books, London, 1993) schrijft ze over de rigide, vervreemdende westerse

universiteitswetenschap, die de lokale kennissystemen in de Derde Wereld verdringt. Daartegenover beschrijft ze de kennis van de inheemse volkeren. Verder beschrijft ze hoe farmaceutische bedrijven inheemse kennis van geneeskrachtige planten voor een appel en een ei opkopen, en vervolgens via patenten te gelde maken. In *Ecofeminism* (Zed Books, London, 1993) wordt samen met de Duitse sociologe Maria Mies de kijk vanuit het Zuiden, vanuit het vrouwelijk standpunt en vanuit een milieustandpunt geïntegreerd in een coherente 'ecofeministische' visie.

Behalve het hoofdstuk van Vandana Shiva in *Voeten in de aarde* (Hadewijch, Antwerpen, 1996) was haar visie nog niet in het Nederlands beschikbaar. In *De armoedige levensvisie van het rijke Westen* werden nu enkele toespraken en artikels van de Indiase milieuactiviste en ook interviews met haar in het Nederlands vertaald. Het zijn niet altijd nieuwe stukken, het gaat ook om hoofdstukken uit de hierboven genoemde werken. Nieuw voor mij, en een erg interessant stuk van Shiva is: "Wetenschap, milieu en mensenrechten, de Westerse overheersing nader beschouwd". In dit artikel maakt ze duidelijk dat het Westen,

dat in theorie steeds toch 'de mensenrechten' hoog in het vaandel draagt, precies door de structuur en de ideologie van de westerse wetenschap mensenrechten schendt. Dit artikel schreef Vandana Shiva als een bijdrage voor de conferentie 'Rethinking Human Rights', die in december 1994 in Kuala Lumpur plaatsvond. Zij ziet vijf aspecten aan de schending van mensenrechten door het Westen. Een veelzeggend citaat:

“1. De toe-eigening en de systematische vernietiging van de niet-westerse kennistradities is een schending van het mensenrecht op creativiteit.

2. De mechanistische wereldvisie onderschat de wetenschappelijkheid van niet-westerse wetenschap en leidt tot een schending van het epistemologisch pluralisme. Ze tast het mensenrecht op een eigen cultuur en ethiek en een eigen manier van kennisverwerking aan.

3. De maatschappelijke gevolgen van de westerse wetenschapsbeoefening schenden het recht op een menswaardig bestaan.

4. De ecologische effecten van de wetenschap en techniek betekenen een schending van het mensenrecht op voldoende natuurlijke hulpbronnen.

5. Door monocultuur zowel in de maatschappij als in het milieu aan de wereld op te dringen, wordt het mensenrecht op bioculturele diversiteit geschonden”.

Naast de originele stukken van Vandana Shiva zijn er ook bijdragen opgenomen van enkele Nederlanders die de relevantie van haar visie en strijd in Nederland en het Westen onderstrepen. De milieujournalist Jan Paul Smit beschrijft in een artikel een aantal Nederlandse milieuacties die in de

geest van Vandana Shiva opgezet zijn, en hij interviewt een Brabantse boer over de effecten van schaalvergroting op zijn bedrijf en zijn leven. Gerrit Huizer, hoogleraar ontwikkelingsstudies en directeur van het Derde Wereld Centrum aan de Nijmeegse Universiteit, schrijft een stuk over de betekenis van het boerenverzet in de Derde Wereld, iets waarvan wij op onze tv's slechts iets opvangen, als gewelddadige onderdrukking van de vreedzame manifestaties ook tot openlijk en gewapend verzet leidt, zoals bij de Zapatista boerenorganisaties in Chiapas, Mexico. Er is ook een mooi stuk van Catharina Halkes, emeritus hoogleraar feminisme en Christendom aan de Katholieke Universiteit Nijmegen, over de spiritualiteit van Vandana Shiva.

Oikoslezers die zich aangesproken voelden door de artikels in Oikos 4, zomer 1997, van Jeanneke van de Ven over het 'Het recht op subsistentie' en het interview met Maria Mies 'Subsistentie begint met dissidentie' zullen dit boekje zeker graag lezen. Een laatste terminologische opmerking: de term 'subsistentie' is in *De armoedige levensvisie van het rijke Westen* steeds vertaald als 'zelfvoorzieningseconomie'.

Frederik Janssens